

Весна Дицков
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
vesna.dickov@fil.bg.ac.rs

https://doi.org/10.18485/ai_diskurs_pobede.2019.ch9
821.134.2.09-6 Кортес Е.
355:929 Кортес Е.

ДИСКУРС ПОБЕДЕ У ХИСПАНОАМЕРИЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ КОЛОНИЈАЛНОГ ДОБА: *ПИСМА-ИЗВЕШТАЈИ ЕРНАНА КОРТЕСА*

Предмет овог рада је тумачење дискурса победе у *Писмима-извештајима* Ернана Кортеса, освајача Мексика, који се захваљујући поменутиим творевинама епистолярно-дневничког карактера упућеним Карлу V, сматра једним од утемељивача хиспаноамеричке колонијалне књижевности. У том циљу, рад се бави анализом специфичних одлика Кортесовог прозног исказа, које омогућавају читаоцима његових извештаја да стекну свест о ауторовој перцепцији победе Шпанаца над Индијанцима, као и да проникну у Кортесово поимање идеје о победи уопште.

Кључне речи: хиспаноамеричка књижевност, колонијално доба, Ернан Кортес, Мексико, писмо-извештај, победа.

1. УВОД

Први изрази хиспаноамеричке књижевности јављају се крајем 15. и почетком 16. века у виду дневника, извештаја, хроника и писама, посредством којих

су шпански владари били извештавани о предузетим освајачким походима на Нови свет, територијама откривеним на америчком тлу, њиховом насељавању, административном уређењу и евангелизацији. Написани као својеврсна сведочанства, ови текстови чине зачетке хиспаноамеричке колонијалне књижевности (*literatura hispanoamericana colonial*), док њихови аутори (морепловци, конкистадори, мисионари) представљају прве хиспаноамеричке писце. Већ од самог почетка, колонијална књижевност која настаје на тлу Хиспанске Америке, испољава бројне различитости у односу на шпанску и европску књижевност ренесансе (недостатак романа и позоришта; наглашено присуство лирике, религиозне и хагиографске епике; доминација војничких хроника и свештеничких летописа), да би се током 16. века њен даљи развој одвијао углавном неравномерно, у зависности од тренутне економске ситуације, састава досељеника, веза са метрополом и постојања (или непостојања) образовних институција вишег реда (Pavlović-Samurović 1993: 187). Први хиспаноамерички аутори, суочени са потпуно новом стварношћу, околностима и животном средином (необични предели, флора, фауна, народи, обичаји), какве до тада нису уопште познавали, стварају дела која су, пре свега, изразито субјективног карактера. „Samim tim književnost dobija ono što gubi istorija: puno ličnih viđenja stvari, opise koji neminovno zadiru u oblast književnog izraza, prikaz događaja koji po svojoj dinamičnosti i životnosti imaju mesta u romanu.“ (Soldatić 1985: 248) Хиспаноамеричка колонијална књижевност обухвата раздобље од открића (1492) Новог света до ослобођења (почетком 19. века) колонија од шпанске власти. Почетну етапу овог периода обележила су књижевна дела у ширем смислу, која имају – поред непосредне документарно-тестимонијалне вредности – наглашена аутобиографска свој-

ства и примесе разноврсних културолошких обележја.

Полазећи од опште дефиниције дискурса као континуираног језичког говора одређене врсте који је карактеристичан за једну научну или друштвену област, тј. начина на који језик помаже да се у једној области конституише њен „предмет“ (Lešić 2008: 84), овај рад се бави критичким тумачењем дискурса победе Ернана Кортеса, који је заступљен у његовим *Писмима-извештајима*. У том циљу, анализирају се специфичне одлике Кортесовог прозног израза у поменутих текстовима (језик као медиј манифестације датог дискурса, повезаност наративних исказа, ритам и брзина приповедања), које омогућавају читаоцима да стекну свест о ауторовој перцепцији победе Шпанаца над Индијанцима током освајања нових територија на америчком тлу, као и да проникну у Кортесово поимање идеје о победи уопште.

2. ЕРНАН КОРТЕС

Ернан Кортес (Hernán Cortés, 1485–1547), шпански конкистадор чувен по освајању Мексика, сматра се једним од утемељивача хиспаноамеричке колонијалне књижевности. „Kortes je mnogo pisao, ali praktično ništa o sebi. U ogromnom skupu dokumenata koji je ostavio jedva da se pojavljuju neki minimalni podaci.“ (Miraljes 2009: 11) Стога, сваки покушај реконструкције његове биографије неизбежно задире у домен спекулативности, јер се ослања на индиректну документацију, односно, списе других аутора које било да су у питању Кортесови савременици или припадници друге генерације хроничара, одликује већа или мања доза субјективности. На основу поузданих података, познато је да је Кортес рођен у Медељину (Medellín),

граду на западу Шпаније, као потомак угледне породице из редова нижег племства. Стекао је основе хуманистичког образовања похађајући (1499–1501) наставу на Правном факултету у оквиру Универзитета у Саламанки¹. Напустивши студије, Кортес се пријављује за одлазак у Нови свет. Након краћег државања (1504–1510) на Еспањоли², учествује (1511) у освајању Кубе, где потом борави (1511–1518) све до организовања похода на Мексико.

Tu, u Havani, Kortes ostavlja jak utisak. Oblačio se elegantno, a imao je i ličnu posluđu. Bio je tada u naponu snage, sa 33 godine, ne baš visok, bledolik, sa velikim tamnim očima, već samim izgledom odavao je veoma ozbiljnog i autoritativnog čoveka. Uz to bio je skladno razvijen i veoma vitak. Nije jeo mnogo, još manje je pio, a ono što je bitno jeste da mu nije bilo važno šta jede. No, vodio je računa o odeći koja nije bila suviše kitnjasta i bogata, ali ni skromna. Na sebi nikada nije imao mnogo nakita, ali je bio veoma vredan. Umeo je da se ponaša prema vojnicima, odlučan na prvome mestu, izazivao je strah kod svojih ljudi zbog svoje hladne proračunatosti. Nema sumnje da su ga voleli. (Fajfrić 2008: 49)

Ернан Кортес је предводио и делимично учествовао (1519) у финансирању експедиције чији је циљ био ширење шпанске власти на мексичкој територији. Победа Шпанаца (1521) у опсади града Теноћтитлана (Tenochtitlán), означила је уједно и крах моћне империје Астека. Због заслуга у овом походу и његових далекосежних последица, Карло V именује (1522) Корте-

---

1 Универзитет у Саламанки (Universidad de Salamanca) је основан 1134. године.

2 Еспањола (La Española, шп.) или Хиспаниола (Hispaniola, лат.) је назив карибског острва на којем се налазе државе Хаити и Санто Доминго.

са за гувернера, главног војсковођу и врховног судију новоформиране колоније, која ће временом прерасти у вицекраљевство Нова Шпанија³.

Пад престонице заиста је у руке победника положио читаво Астечко царство; владари или поглавице околних земаља послали су своје изасланике или дошли лично да изразе признање; победа Кортесових војника учинила је толики утисак да су шпанску власт признали не само некадашњи Монтесумини вазали који су збацили његово господарство, већ и друге поглавице и краљеви. (Киркпатрик 2005: 86)

Иако је, с једне стране, био изузетно успешан у спровођењу колонизације освојених територија, Кортес је, с друге стране, стекао бројне непријатеље како у Мексику тако и у Шпанији, те је био принуђен да се два пута враћа у домовину да би оповргао оптужбе својих противника: приликом првог доласка (1528), Карло V, уверен у Кортесову лојалност, додељује му (1529) титуле адмирала Јужних мора и маркиза од долине Оашака (Marqués del Valle de Оахаса), док други повратак у Шпанију (1541) не доноси Кортесу жељену правно-економску компензацију, те је последњих седам година свог живота провео у малом

---

3 Вицекраљевство Нова Шпанија (El Virreinato de Nueva España) је постојало скоро три стотине година (1535–1820) и обухватало је територију данашњег Мексика, поједине северноамеричке државе у целости (Аризона, Калифорнија, Колорадо, Невада, Тексас, Јута, Нови Мексико, Орегон, Вашингтон, Флорида) и парцијално (Ајдахо, Монтана, Вајоминг, Канзас, Оклахома, Луизијана), југозападни део Британске Колумбије који се данас налази у склопу Канаде, као и већи део Средње Америке (Гватемала, Чијапас, Белизе, Костарика, Салвадор, Хондурас, Никарагва, Куба, Доминиканска Република, Порторико, Тринидад и Тобаго, Гвадалупе) уз архипелаг Филипини, Каролиншка и Маријанска острва у Тихом океану, Азији и Океанији.

месту Кастиљеха де ла Куеста (Castilleja de la Cuesta) близу Севиље (Sevilla), потиснут из дворских збивања и лишен краљеве милости.

3. ПИСМА-ИЗВЕШТАЈИ

Кортесова *Писма-извештаја* (*Cartas de relación*)⁴ заузимају место од изузетног значаја у основама хиспаноамеричке колонијалне књижевне баштине; настала у раздобљу од седам година (1519–1526), представљају веродостојан одраз како експанзивних стремљења у тадашњој спољној политици шпанске круне, тако и амбициозних, индивидуалних тежњи Ернана Кортеса који се у то време, са својих тридесетак година, налазио у пуном замаху освајачких похода. Будући да је био у обавези да подробно извештава суверена о сопственим постигнућима и текућим збивањима у Новом свету, Кортес је сачинио пет писама-извештаја у којима је описао освајање територија на тлу данашњег Мексика. Аутографска верзија првог писма је изгубљена, а уместо ње се прештампава писмо које је градско веће Веракруса (Veracruz) послало (10. јула 1519. године) шпанској краљици Хуани (Juana) и њеном сину, шпанском краљу Карлосу I (Carlos I), тј. Карлу V, цару Светог римског царства. Преостала четири писма, сачувана у изворним верзијама, Кортес је упутио Карлу V: друго (30. октобра 1520. године) из града Сегура де ла Фронтера (Segura de la

---

4 Писмо-извештај (*carta de relación, carta relatoria*) је назив који је први употребио (новембра 1522. године) Јакоб Кронбергер (Jakobo Cronberger) приликом објављивања другог Кортесовог писма у Севиљи. Означава прве писане дневничко-епистоларне извештаје о откривању, освајању и колонизацији територија на америчком континенту, које су морепловци, конкистадори и мисионари слали у Шпанију (Pavlović-Samurović 1993: 213).

Frontera), треће (15. маја 1522. године) из града Којоакана (Coyoacán), четврто (15. октобра 1524. године) из града Темиштитана (Temixtitán) и пето (3. септембра 1526. године) из града Тенуштитана (Tenuxtítán)⁵.

Дискурс победе провејава кроз сва писма-извештаје Ернана Кортеса, саткана од бројних описа битака, истраживачких експедиција и колонизаторских подухвата. Већ почетна Кортесова обраћања Карлу V, премда написана у конвенционалном маниру, изразито су победнички интонирана у другом („Преузвишено и свемоћно величанство, пресвети католички принче, непобедиви царе и господару“) ⁶ (Кортес 2012: 64), трећем („Преузвишени и свемоћни принче, пресвети и непобедиви царе, краљу и господару“) ⁷ (Кортес 2012: 167) и четвртом („Преузвишени, свемоћни и прекрасни принче, пресвети и непобедиви цару, краљу и господару“) ⁸ (Кортес 2012: 271) писму, чиме Кортес антиципира и наглашава значај својих похода, истичући у свакој прилици да их је увек предузимао у име краља и с божјом милошћу:

Премоћни царе, у претходним поглављима поменуо сам
Вашем величанству у које сам све провинције и области

---

5 „Теноћтитлан, Темуститан, Темиштитан. Бернал Дијас дел Кастиљо и Лопес де Гомара дају предност имену Мешико, тј. Мексико, како се овај град и данас назива. [...] Теноћтитлан је основан 1344–1345. као део старијег града – Тлателолка, и у Кортесово време су га заправо чинила два града. Како су се оба насеља ширила, граница између њих је нестала, иако је Тлателолко остао независтан све до 1473, када је сведен на ранг зависне државе.“ (Кортес 2012: 63)

6 “Muy alto y poderoso y muy católico príncipe, invictísimo emperador y señor nuestro“ (Cortés 1970: 33)

7 “Muy alto y potentísimo príncipe, muy católico y invictísimo emperador, rey y señor“ (Cortés 1970: 113)

8 “Muy alto, muy poderoso y excelentísimo príncipe, muy católico, invictísimo emperador, rey y señor“ (Cortés 1970: 193)

копном и морем слао војску, верујући да ће, вођени руком и промишљу Господа нашег, од тих подухвата Ваше величанство имати многих погодности.⁹ (Кортес 2012: 307)

Дискурс победе посебно долази до изражаја у Кортесовом другом и трећем писму, односно, у оним извештајима који садрже приказе шпанског освајања Мексика и краха моћног астечког царства. Победу у покоравању једне од највећих прехиспанских империја, Кортес је остварио како својом храброшћу на бојном пољу тако и дипломатском вештином у преговарању и склапању савеза са другим индијанским народима, било да је реч о непријатељима Астека или о њима потчињеним племенима.

Увек сам се трудио, премоћни господару, да на сваки начин склопим пријатељство са народом Темиштитана, делом зато да их не бисмо уништили, делом да бисмо се могли одморити од свих претходних борби, али надасве јер сам знао да ћемо тако најбоље служити Вашем величанству.¹⁰ (Кортес 2012: 196)

Храброст и значајан допринос савезника из редова староседелаца Индијанаца у остваривању победоносних похода шпанских освајача, Кортес никада није пропуштао да истакне у склопу описа добијених битака:

---

9 “En los capítulos pasados he dicho, muy poderoso señor, a vuestra excelencia las partes adonde he enviado gente, así por la mar como por la tierra, de que creo, guiándolo Nuestro Señor, vuestra majestad ha de ser muy servido.” (Cortés 1970: 221).

10 “Yo buscaba siempre, muy poderoso señor, todas las maneras y formas que podía para atraer a nuestra amistad a estos de Temixtitán: lo uno porque no diesen causa a que fuesen destruidos; y lo otro, por descansar de los trabajos de todas las guerras pasadas, y principalmente porque dello sabía que redundaba servicio a vuestra majestad.” (Cortés 1970: 134)

Када су непријатељи схватили да су поражени и почели да се повлаче, наши индијански савезници кренуше за њима и начинише такав покољ секући, пробадајући и бацајући непријатеље у провалију, да они који су били тамо сведоче да је речица која протиче поред града била црвена од крви дуже од једног сата, те зато нису могли да пију из ње, иако је било вруће и жеђ их је морила. Завршивши овај поход умиривањем поменута два града, кажњавајући их због одбијања мира и сарадње, врховни алгвасил се вратио у Тесуико. Ваше свето католичко величанство може бити уверено да је ово била најдивнија победа у којој су Шпанци показали сву силу и храброст.¹¹ (Кортес 2012: 194–195)

Кортесова *Писма-извештаји* о освајању Мексика, чију кулминацију представља опсада и пад астечке престонице Теноћтитлан 13. августа 1521. године, одликује лако уочљива доза субјективности. Премда конципирани у складу са реалистичким поступком и допуњени бројним натуралистичким елементима, ови текстови су снажно обојени ауторовим виђењем описаних догађаја, као и његовим проценама ратних прилика и оценама извојеваних победа.

---

11 “E como los indios nuestros amigos los siguieron y los enemigos se vieron de vencida, fue tanta la matanza dellos a manos de los nuestros, y dellos despeñados de lo alto que todos los que allí se hallaron afirman que un río pequeño que cercaba casi aquel pueblo, por más de una hora fue teñido en sangre, y les estorbó de beber por entonces, porque como hacía mucha calor tenías necesidad dello. E dado conclusión a esto, y dejando al fin estas dos poblaciones de paz, aunque bien castigadas por haberla al principio negado, el dicho alguacil mayor se volvió contra la gente de Tesaico; y crea vuestra católica majestad que ésta fue una bien señalada victoria y donde los españoles mostraron bien singularmente su esfuerzo.” (Cortés 1970: 133)

Видевши Шпанце како пролазе испред нас и зачувши пуцањ аркебузе, што је био знак за напад, знали смо да је куцнуо час. Уз поклич „Сантјаго!“ јурнусмо на њих, пробадајући их копљима и секући мачем, пуштајући и наше савезнике да их убијају, тако да је у овом препадну пало више од пет стотина најхрабријих и најбољих непријатељских ратника. Те ноћи су наши савезници приредили праву гозбу, јер они исеку и поједу све оне које убију. Изненађење и очајање толико су опхрвали браниоце да се ниједном нису појавили на крововима или улицама, нити су испустили иједан крик све док нису били потпуно уверени да су безбедни. Пошто је већ скоро пала ноћ када смо се коначно повукли, чинило се да је непријатељ послао робове да провере да ли се повлачимо или радимо нешто друго. Чим су се појавили на улици, десетак коњаника их је напао и ниједан није успео да побегне. Непријатељ је био тако престрављен овом нашом победом да се више није дрзнуо да крочи на трг за време нашег повлачења. Чак и ако је био присутан само један коњаник, нису се усуђивали да нападну наше пешаке и савезнике, плашећи се заседе, као да коњаници могу да изроне из земље испод њихових стопа. Та победа, коју нам је Господ добротом својом подарио, беше кључ освајања града, јер су због ње браниоци били обесхрабрани и утучени, а савезницима је улила нови полет. Вратили смо се у логор одлучни да овај рат убрзо приведемо крају и да ниједан дан не прође без нашег упада у град.¹² (Кортес 2012: 241–242)

---

12 “E como vimos a los españoles pasar delante de nosotros y oímos soltar un tiro de escopeta, que teníamos por señal, conocimos que era tiempo de salir; y con el apellido de Señor Santiago damos de súbito sobre ellos, y vamos por la plaza adelante alanceando y derrocando y atajando muchos, que por nuestros amigos que nos seguían eran tomados; de manera que desta celada se mataron más de quinientos, todos los más principales y esforzados y valientes hombres; y aquella noche tuvieron bien que cenar nuestros amigos, porque todos los que se mataron tomaron y llevaron hechos piezas para comer. Fue tanto el espanto y admiración que tomaron en verse tan de súbito así

Кортесово познавање војне стратегије, као и умеће проницања у скривене дубине људске психе, здружени са непоколебљивом вером у Бога, коју је делио да својим сународницима и саборцима, били су од пресудног значаја за добијање многих битака на бојном пољу.

Сам Бог зна у каквој смо се невољи и они и ми затекли, али пошто смо морали да покажемо већу храброст него икада до тада и, ако треба, умремо борећи се, крили смо наше недоумице и слабости и од непријатеља и од савезника. Много пута сам чуо Шпанце да Господа моле само да их поживи толико да дочекају победу, макар од ње ништа немали, из чега можете закључити у каквој су се опасности и невољи налазили наши животи.¹³ (Кортес 2012: 236)

---

desbaratados, que ni hablaron ni gritaron en toda esa tarde ni osaron asomar en calle ni en azotea donde no estuviesen muy a salvo y seguros. E ya que era casi de noche que nos retraíamos, parece que los de la ciudad mandaron a ciertos esclavos suyos que mirasen si nos retraíamos o qué hacíamos. E como se asomaron por una calle, arremetieron diez o doce de caballo, y siguiéronlos de manera que ninguno se les escapó. Cobraron desta nuestra victoria los enemigos tanto temor, que nunca más en todo el tiempo de la guerra osaron entrar en la plaza ninguna vez que nos retraíamos, aunque sólo uno de caballo no más viniese, y nunca osaron salir a indio ni a peón de los nuestros, creyendo que de entre los pies se les había de levantar otra celada. Y esta deste día, y victoria que Dios Nuestro Señor nos dio, fue bien principal causa para que la ciudad más presto se ganase, porque los naturales della recibiero mucho desmayo y nuestros amigos doble ánimo; y nos fuimos a nuestro real con intención de dar mucha priesa en hacer la guerra y no dejar de entrar día hasta la acabar.“ (Cortés 1970: 171–172)

- 13 “[...] y Dios sabe el peligro en que todos iban, y aun el en que nosotros quedábamos; pero como nos convenía mostrar más esfuerzo y ánimo que nunca y morir peleando, disimulábamos nuestra flaqueza así con los amigos como con los enemigos; pero muchas y muchas veces decían los españoles que pluguiese a Dios que con las vidas los dejasen y se vieses vencedores contra los de la ciudad, aunque en ella ni en toda la tierra no hubiesen otro interese ni provecho; por do se conocerá la aventura y necesidad extrema en que teníamos nuestras personas y vidas.“ (Cortés 1970: 167)

Кортесова *Писма-извештаја* обилују ауторовим позивањем на божију вољу и милост, те његовим упорним призивањем заштите и помоћи свевишњег. Остварујући све своје освајачке походе и победе уз божију промисао, Кортес гради сопствени лик победника по угледу на средњевековног хероја који је изабран од стране Бога да освоји нове територије и подари свом владару велико богатство. У том смислу, Беатрис Арасил Варон указује на скоро експлицитан паралелизам између Кортеса и Сида (El Cid)¹⁴, с том разликом што, почев од другог писма-извештаја, божанско провиђење, које води Кортеса у његовим славним победама, пролази кроз процес очигледне персонализације и еволуира до стадијума приказаног у четвртом писму, када Кортес доживљава себе као непосредно извршно оруђе Божије воље (Aracil Varón 2009: 757–758).

Када извештава Карла V о експедицијама предузетим ради освајања нових територија, Кортес детаљно описује многобројне природне препреке (планинске масиве, набујале речне токове, мочваре), а савлађивање ових тешкоћа такође сматра значајним победама постигнутим до којих је дошао захваљујући сопственом труду и потпомогнут божијом милошћу.

Када су сви људи и коњи коначно прешли лагуну, наишли смо на огромну мочвару ширине два домашаја самострела. То је био најстрашнији призор који је људско око видело: неоседлани коњи упадали су у воду до стомака,

---

14 Родриго Дијас де Вивар, Сид (Rodrigo Díaz de Vivar, El Cid, 1043/1047–1099) је био припадник нижег кастиљанског племства који се истакао у реконкисти (reconquista), тј. ослобађању Иберијског полуострва од маварске власти; његови јуначки подвизи на бојном пољу опевани су у првом шпанском епском спеву „Песма о Сиду“ (Cantar de mio Cid) из 1140. године.

чак и до хрбата, а борећи се да се извуку из муља упадали су још дубље, тако да смо изгубили сваку наду да ћемо и једног коња успети да спасимо. Ипак, нисмо се предавали, па смо под њихова копита подметали снопље трске и шибља, те су некако успевали да се крећу. Док смо се тако кретали и ронили између узнемирених коња, пронашли смо један узани канал којим су коњи могли да пливају. Господ нас је тако још једном спасао учинивши да не изгубимо ниједног коња, мада су сви били толико исцрпљени да су једва стајали на ногама.¹⁵ (Кортес 2012: 338)

Крајње исходиште и смисао свих победа у откривању и освајању нових територија на америчком тлу, Кортес види у колонизацији која, да би у потпуности заживела, мора бити ваљано спроведена, о чему подробно извештава Карла V у четвртном писму; сигуран у оправданост својих одлука и дубоко уверен у сврсисходност својих поступака, Кортес не пропушта да истакне да све своје идеје и дела остварује под окриљем божије и краљеве милости:

Моја дужност је да осмислим и спроведем оно што је најбоље за насељавање ове земље, како би Шпанци

---

15 “Pasada toda la gente y caballos de la otra parte del ancón, dimos luego en una gran ciénaga, que dura bien dos tiros de ballesta, la cosa más espantosa que jamás las gentes vieron; donde todos los caballos, desensillados, se sumían hasta las cinchas, sin parecer otra cosa, y querer forcejar y salir sumíanse más, de manera que allí perdimos del todo la esperanza de poder pasar y escapar caballo ninguno; pero todavía comenzamos a trabajar y a ponellos haces de hierba y ramas grandes debajo, sobre que se sostuviesen y no se sumiesen; remediábanse algo; y andando trabajando yendo y viniendo de la una parte a la otra abrióse por medio un callejón de agua y cieno, que los caballos comenzaban algo a nadar, y con esto plugo a Nuestro Señor que salieron todos sin peligrar ninguno; aunque salieron tan trabajados y fatigados que casi no se podían tener en los pies.” (Cortés 1970: 243–244)

и урођеници могли да буду сити и задовољни, а наша света католичка вера заузела своје место у срцима свих становника. Ваше величанство је показало своју племенитост и великодушно ме је овластило за то и ја сам јавно издао неколико прогласа и наредби, а један примерак шаљем Вашем величанству. О њима нећу рећи ништа осим да, по мом досадашњем искуству, уколико се буду поштовале, ова земља може напредовати.¹⁶ (Кортес 2012: 316)

Ове намере Кортес доследно потврђује и у петом писму, испољавајући – с његове тачке гледишта победника и освајача – истинољубивост, правичност и милосрђе док извештава Карла V о свом боравку у Хондурасу:

Као одговор на питање о разлогу мог доласка у њихову земљу, рекао сам да им је вероватно познато да сам пре осам година дошао у провинцију Кулуа и Мутесумии, ондашњем господару славног града Темиштитана, рекао да ме шаље Ваше величанство, суверен целог света у циљу истраживања те земље у Ваше краљевско име, па ме је он лепо примио и положио заклетву Вашем величанству, што је навело и све друге господаре и великаше да учине исто. Рекао сам му да ме шаље Ваше величанство да испитам целу земљу и да не пропустим ни најмањи њен део, затим оснујем градове за хришћа-

---

16 “Como a mí me convenga buscar toda la buen orden que sea posible para que estas tierras se pueblen, y los españoles pobladores y los naturales dellas se conserven y perpetúen, y nuestra santa fe en todo se arraigue, pues vuestra majestad me hizo merced de me dar cuidado, y Dios Nuestro Señor fue servido de me hacer medio por donde viniese en su conocimiento, y debajo del imperial yugo de vuestra alteza hice ciertas ordenanzas y las mandé pregonar, y porquuee dellas envió copia a vuestra majestad, no terné que decir sino que, a todo lo que acá yo he podido sentir, es cosa muy conveniente que las dichas ordenanzas se cumplan.” (Cortés 1970: 228)

не, а њих, урођенике, подучим животу који треба да воде ради спасења душе, тела и имовине. Због тога могу бити уверени да од мог доласка неће имати штете, већ једино користи. Наиме, онима који се повинују Вашим краљевским заповестима увек помажемо и према њима правично поступамо, док бунтовнике кажњавамо. Рекао сам им још много тога, али то сада нећу помињати да не бих оптерећивао Ваше величанство мање важним појединостима.¹⁷ (Кортес 2012: 386–387)

Кортесов дискурс победника, развијен у његовим *Писмима-извештајима*, одражава на најбољи начин амбивалентно устројство ауторове личности. Иако је, по својој непоколебљивој оданости и безграничној верности Карлу V, Кортес био право оличење беспрекорног, побожног, средњевековног вазала, овај велики конкистадор истовремено

---

17 “En la respuesta de lo que aquellos mensajeros me preguntaron acerca de la causa de mi ida en aquella tierra, les dije que ya yo creía que ellos tenían noticia cómo había ocho años que yo había venido a la provincia de Culúa, y cómo Mutezuma, señor que a la sazón era de la gran ciudad de Tenxtiltlan y toda aquella tierra, informado por mí cómo yo era enviado por vuestra majestad, a quien todo el universo es sujeto, para ver y visitar estas partes en el real nombre de vuestra excelencia, luego me había recebido muy bien y reconocido a lo que vuestra grandeza debía, y que así lo habían hecho todos los otros señores de la tierra; y todas las otras cosas que hacían al caso que acá me habían acaescido, y que porque yo traje mandado de vuestra majestad que viesse y visitase toda la tierra, sin dejar cosa alguna, y hiciese en ella pueblos de cristianos para que les hiciesen entender la orden que habían de tener, así para la conservación de sus personas y haciendas como para la salvación de sus ánimas; y que ésta era la causa de mi ida, y que fuesen ciertos que della se les había de seguir mucho provecho y ningún daño; y que los que fuesen obedientes a los mandamientos reales de vuestra majestad habían de ser muy bien tratados y mantenidos en justicia, y los que fuesen rebeldes serían castigados; y otras muchas cosas que les dije a este propósito.” (Cortés 1970: 279–280)

представља правог припадника доба ренесансе, односно, самосталног индивидуалца који је, тежећи да у својој креативности досегне идеал савршенства, дубоко и нимало скромно свестан исправности сопствених идеја и намера, као и значаја свих својих дела на војном, дипломатском и управном пољу, заснованих на личном емпиријском сазнању и хуманистичком образовању. Стога, Кортес, иако се потписује као „најпонижнији слуга“ Карла V „који љуби његове краљевске стопе и руке“, у завршници петог писма, самосвесно и са нескривеним поносом победника изјављује:

Могу само да кажем да, ако и испаднем из милости Вашег величанства, нећу престати да Вам служим, јер је напросто немогуће да Ваше величанство временом не препозна моје заслуге. Међутим, чак и да се то деси, бићу задовољан знајући да сам увек извршавао своје дужности и да цео свет познаје моју часну службу и оданост. За своју децу не тражим друго наследство.¹⁸ (Кортес 2012: 413)

Кортесов дискурс представља форму изражајности аутора школованог у духу ренесансе, чије речи, синтагме, изрази и реченични склопови одражавају стил потребан за комуникацију са владаром Карлом V у којој доминирају одмерен тон и економична употреба епитета и стилских фигура. „Reçenice su mu najčešće duge,

---

18 “[...] que yo aunque vuestra majestad más me mande desfavorecer, no tenga de dejar de servir; que no es posible que por tiempo vuestra majestad no conozca mis servicios; y ya que esto no sea, yo me satisfago con hacer lo que debo y con saber que a todo el mundo tengo satisfecho y le son notorios mis servicios y lealtad con que los hago; y no quiero otro mayorazgo para mis hijos sino éste.” (Cortés 1970: 300)

korektne sintaksičke konstrukcije; opisi događaja, mesta i ličnosti o kojima govori puni su zanimljivih detalja, izloženih sa izrazitim smislom za gradaciju.“ (Pavlović-Samurović 1993: 550) Употреба латинизама и реченичних структура својствених латинском језику нарочито долази до изражаја у уводним деловима писама када се Кортес обраћа свом владару Карлу V:

Трећи извештај који шаље Фернандо Кортес, капетан и врховни судија Јукатана, названог Нова Шпанија на Океану, преузвишеном и свемоћном цезару, непобедивом господару, Дон Карлосу, вечном цару, августу и краљу Шпаније, нашем сувереном владару.¹⁹ (Кортес 2012: 167)

Четврти извештај који Фернандо Кортес, гувернер и врховни капетан вашег величанства у Новој Шпанији на Океану, шаље преузвишеном и непобедивом господару Дон Карлосу, цару, августу и краљу Шпаније, господару нашем.²⁰ (Кортес 2012: 271)

као и у њиховим завршним деловима:

Непобедиви цезаре, нека Господ чува ваше царско величанство у својој светој служби још много лета и нека вам подари још веће и богатије краљевине и све друго што Ваше свето величанство може пожелети. – Из славнога града Темиштитана у Новој Шпанији, 15. октобра

---

19 “Carta Tercera enviada por Fernando Cortés, capitán y justicia mayor del Yucatán, llamado la Nueva España del mar Océano, al muy alto y potentísimo César y invictísimo señor Don Carlos, emperador semper augusto y rey de España, nuestro señor.” (Cortés 1970: 113)

20 “Carta Cuarta que Don Fernando Cortés, gobernador y capitán general, por su majestad, en la Nueva España del mar Océano, envió al muy alto y muy potentísimo, invictísimo señor Don Carlos, emperador augusto y rey de España, nuestro señor.” (Cortés 1970: 193)

1524. Најпонижнији слуга и поданик Вашег светог величанства који љуби Ваше краљевске руке и стопе – Фернандо Кортес.²¹ (Кортес 2012: 317)

Иако Кортес следи правила античке реторике пишући извештаје у складу са традиционалним епистоларним моделом, његов дискурс није у целости подједнако подложен утицају латинске лексике и синтаксе, те у средишњим деловима *Писама-извештаја* реченице мењају ритам, а казивање постаје течније, попримајући у већој мери одлике карактеристичне за шпанску прозу (Mignolo 1982: 67).

4. ЗАКЉУЧАК

Кортесова *Писма-извештаја* представљају покушај да се новооткривени свет на америчком тлу интегрише писаном речју у европске културолошке оквири (Fuente). Ове творевине, као и њиховог аутора, одликује амбивалентност, будући да осликавају како експанзивне визије Карла V на државном нивоу тако и амбициозна стремљења Ернана Кортеса, који у себи обједињује особине лојалног поданика шпанског владара и самосвесног, свестрано оријентисаног конкистадора, солидног хуманистичког образовања, чији је дискурс победе заснован првенствено на сопственим постигнућима. Стога, *Писма-извештаја* Ернана

---

21 “Invictísimo César, Dios Nuestro Señor la imperial persona de vuestra majestad guarde, y con acrecentamiento de muy mayores reinos y señoríos, por muy largos tiempos en su santo servicio prospere y conserve, con todo lo demás que por vuestra alteza se desea. – De la gran ciudad de Temixtitán desta Nueva España, 15 días del mes de octubre de 1524 años. – De vuestra majestad muy humilde siervo y vasallo, que los reales pies y manos de vuestra majestad besa.- Hernando Cortés.” (Cortés 1970: 228)

Кортеса са својим специфичним наратолошким, фактографским и културолошким својствима, заузимају истакнуто место у иницијалном уобличавању не само хиспаноамеричке књижевности као аутономног, оригиналног и хомогеног система, већ и латиноамеричког идентитета уопште (Robles Mohs 1994: 21–22).

Кортесова писма-извештаје објавила је код нас 2012. године, у тиражу од 500 примерака, издавачка кућа Утопија из Београда, под насловом *Извештаји о освајању Мексика*; превод са шпанског језика, као и напомене уз текст, сачинио је Владимир Нинковић, који је, такође, написао и обиман предговор („Шпанија и Нови свет крајем XV и почетком XVI века“), чиме је овај вид рецепције зачетака хиспаноамеричке колонијалне књижевности у великој мери олакшао, а Кортесова писма-извештаје учинио приступачнијим ширем кругу читалачке публике са српског језичког подручја.

Извори и литература

Aracil Varón, Beatriz. “Hernán Cortés en sus *Cartas de relación*: la configuración literaria del héroe“. *Nueva Revista de Filología Hispánica*, LVII. 2 (2009), 747-759.

<https://www.redalyc.org/pdf/602/60221023009.pdf> (01.11.2018)

Киркпатрик, Фредерик Александер. *Шпански освајачи*. Превод Л. Обрадовић. Београд: Утопија, 2005. стр. 86-119. Штампано.

Кортес, Ернан. *Извештаји о освајању Мексика*. Превео са шпанског Владимир Нинковић. Београд: Утопија, 2012. Штампано.

Cortés, Hernán. *Cartas de relación de la conquista de México*. Madrid: Espasa-Calpe, 1970. Impreso.

Lešić, Zdenko. *Teorija književnosti*. Београд: Službeni glasnik, 2008, стр. 82-84. Штампано.

- Mignolo, Walter. "Cartas, crónicas y relaciones del descubrimiento y la conquista". Luis Íñigo Madrigal (coordinador). *Historia de la literatura hispanoamericana. Tomo I. Época colonial*. Madrid: Ediciones Cátedra, 1982, pp. 57-116. Impreso.
- Miraljes, Huan. *Ernan Kortes tvorac Meksika*. Prevod Branislav Đorđević. Beograd: Čigoja štampa, 2009. Štampano.
- Pavlović-Samurović, Ljiljana. *Leksikon hispanoameričke književnosti*. Beograd: Savremena administracija, 1993. Štampano.
- Robles Mohs, Ivonne. "Las *Cartas de relación* de Hernán Cortés: el entorno de producción, la intitulación y la circulación (diagnosis)". *Filología y lingüística*, XX. 1 (1994), 7-23. https://www.researchgate.net/publication/326216791_Las_Cartas_de_relacion_de_Hernan_Cortes_El_entorno_de_produccion_la_intitulacion_y_la_circulacion_diagnosis (01.12.2018)
- Soldatić, Dalibor. „Hroničari otkrića i osvajanja Amerike“. Pavlović-Samurović, Ljiljana, i Dalibor Soldatić. *Španska književnost: Srednji vek i renesansa*. Sarajevo: Svjetlost, Beograd: Nolit, 1985, str. 247-249. Štampano.
- Fajfrić, Željko. *Kortes i carstvo Asteka*. Sremska Mitrovica: Tabernakl, 2008. Štampano.
- Fuente, José Luis de la. "La práctica de la utopía de la escritura de Hernán Cortés".
- Dialnet-LaPracticaDeLaUtopiaEnLaEscrituraDeHernanCortes-136259.pdf (23.10.2018)

Vesna Dickov

THE DISCOURSE OF VICTORY IN HISPANIC
AMERICAN LITERATURE OF COLONIAL PERIOD:
LETTERS-REPORTS OF HERNAN CORTES

The first expressions of Hispanic literature appeared at the beginning of the XVI century in the form of diaries, reports and letters, through which conquistadors reported Spanish sovereigns about the undertaken conquests of the New World, the territories they discovered on the American soil, their colonization and evangelization. Written in the manner of testimony, these texts represent literary works in the broader sense, which have – in addition to direct documentary-testimonial values – accentuated the autobiographical properties and primes of various cultural features.

The subject of this paper is the interpretation of the discourse of victory in *Letters-Reports* of Hernan Cortes, the conqueror of Mexico, who, thanks to the aforementioned creations of epistolary-diary character sent to Karlo V, is considered one of the founders of the Hispanic American Colonial Literature. To this end, the paper deals with the analysis of the specific features of Cortes's prose statements, which enable readers of his reports to gain awareness of the author's perception of the victory of the Spaniards over the Indians, as well as to penetrate in Cortes's understanding of the idea of victory in general.